

nezakrňela křídla. A mé ženě Anně. Za to všechno“. Manželku kolegy Tichého neznám. Dokážu si však představit, jak úžasná a zároveň těžké je žít po boku lidí, kterým nezakrňela křídla. Vědu, obor experimentální archeologie nevyjímaje, však bez oněch pomyslných křidel dělat nelze. Jsou mnohem důležitější než peníze, o které prý jde vždy až na prvním místě. Není to pravda, četba recenzované monografie je toho více než pádným důkazem.

Václav Matoušek

Petr A. Bílek: Hledání jazyka interpretace (k modernímu prozaickému textu), Host, Brno 2003

Bílek se pokouší vyrovnat jak s rozsáhlým tak i s rozmanitým teoretickým polem, kde je vždy nějak dobývána literatura. Třebaže se sám autor zřká nároku mapovat naratologické pole, jako i toho, aby byl jeho text čten jako úvod do teorie literatury, sama povaha textu takové srovnání provokuje. Roku 1999 vyšel rozsáhlý Pechlivanosův *Úvod do literární vědy*, ten byl komponován jako vstupní kompendium a do jisté míry šlo v českém kontextu o první ucelenější výklad, který částečně suploval absenci zahraničního literárně teoretického kontextu posledních desetiletí. Výklad byl založen na popisu jednotlivých témat, ať již šlo o literárněvědné směry (formalismus, strukturalismus, nová kritika...), nebo o základní koncepty (lyrický přístup, narativita, žánrová triáda, ale i výklad diskursu a diskursivního okolí, které teprve vyznačuje hranice literárního pole, takto se vepíše jak do literární produkce, tak i do teoretických konceptů). Rozvor mezi diachronním průhledem (rozličné teoretické školy) a synchronním výkladem (jednotlivé

teoretické koncepty) – ten je vždy úskalím rozsáhle koncipovaného přehledu literární teorie, neboť má-li nabídnout jednotlivé teoretické instrumenty, musí do jisté míry přehlížet kontext jejich vzniku, tím však zakrývá jejich nesamozřejmost a falešně vykazuje jejich vnějškovost, či jinak řečeno jejich objektivitu – byl přemostěn provázaným klíčovými tématy odkazy (hypertext by byl náležitým prostředím). Takto sice vznikají překryvy, ve výkladu lze tušit spáry, ale sám motiv přepisu, či jinak řečeno interpretačního pohybu se nakonec ukazuje jako jistá technika, či zručnost. V tomto ohledu lze vidět přínos Bílkova přístupu, který se ne náhodou v úvodním motto zaklíná Barthesovým citátem, kde je glorifikováno čtení, to vede k pojmenovávání a vynacházení významů, v tomto aktu povýtce subjektivním se teprve zahajuje nedokonavý pohyb k/v literatuře.

Roku 2001 vyšla kniha Rimmon-Kenanové se slibným názvem *Poetika vyprávění*. Kenanová zachovává tradiční strukturalistické členění na příběh, text a vyprávění (původně jde o Gennetovu triádu, kterou však autorka do jisté míry bagatelizuje). Přínosem jako i sporným místem je to, že se snaží jednotlivé teoretické koncepty dokládat ukázkami z beletrie. Z ukázek však není patrné, zda-li mají pouze dokládat jisté hypotézy, nebo navíc vykazovat jejich mez. Většinou jimi autorka pouze dokládá jistá popisná formální kritéria. V tomto ohledu vyvstává další podstatný rys Bílkovi práce: u žádných beletristických ilustrujících ukázek se nezdržuje, neboť ty kromě didaktického nemají jiný smysl. S jistou mírou nadsázky lze říci, že právě didaxe, propedeutika se staví proti literatuře, a snad i z toho důvodu staví Bílek ve vstupním vymezení popis jako identifikaci určitých vyprávěcích strategií v nejširším slova smyslu na nejnižší úroveň v přístupu

k literatuře pod analýzu a výklad. Didaktická Bílkova kniha rozhodně není, snad na několik drobných shrnutí, zřejmě proto, aby čtenář nezůstal sám (co však zmizí-li s intimitou právě čtenář?). Srovnávat do sebe uzavřenou velmi zdařilou propedeutickou knihu Cullerovu *Krátký úvod do literární teorie* vzhledem k jejímu malému rozsahu nemá smysl.

Má-li tedy Bílkova kniha co nabídnout, když se nezaštiťuje definitivností tezí a není ani propedeutická? V této absenci lze rozpoznat gesto, jak se vyhnout školnímu provozu a literárnímu snobismu, které jsou od sebe často obtížně rozlišitelné.

Pokud jde o teoretické zázemí jako i o východisko je třeba předznamenat, že Bílkovo pojetí interpretace nelze ztotožňovat na jedné straně s libovolným přístupem k literárnímu textu, na druhé jej nelze vidět ani v perspektivě francouzského pojetí kritiky či interpretace, která vždy pojmenovává smysl. V rámci francouzského literárního strukturalismu stojí interpretace vůči poetice, v jejímž rámci lze pouze vyznačit formální podmínky, za nichž se teprve smysl ukazuje. Teoretické zázemí nalézá Bílek v českém literárním strukturalismu, vlastní východisko pak v Jankovičově pojetí „dění smyslu“, ve kterém je literární text vždy jak neoblomným nárokem, tak i poslední mezí interpretace. Teoretické zázemí jako i východisko samo se však autorovi nestává nedobytným diktátem: za svědka vstřícnosti k odlišným teoretickým konceptům můžeme povolat psychoanalyticky orientované teorie, zejména Hollandovy, kde je text jako neodbytný významový pól již programově popírán. Teoretické východisko stojí v pozadí výkladu a původně slouží jako hledisko pro selekci konceptů v uvažování o literatuře.

Vlastní Bílkův výklad je rozčleněn do tří částí:

1. Historický přehled interpretačních teorií od prvních tematizací v rámci hermeneutiky až po současnost (formalismus, „nová kritika“, strukturalismus, hermeneutika druhé poloviny 20. století, teorie vycházející od textu ke kontextu, od textu k autorovi, psychoanalyticky orientované interpretace – zatížení recipienta, recepční estetika, interpretace vzhledem k „interpretační komunitě“, sémiotika – text jako partitura);
2. vnitřní výstavba vyprávění – zde je výklad založen na klasickém rozlišení příběhu a vyprávění, či příběhu a textu/diskursu;
3. vyprávění z hlediska jeho reference.

Tyto tři do jisté míry komplementární průhledy nejprve v časovém rozvinutí interpretačního úsilí, dále v systematickém výkladu vnitřní výstavby vyprávění, a nakonec v tematizaci reference literárního díla ukazují, nakolik se právě literatura jak vynachází, tak i v interpretačních přepisech ztrácí, a jak právě takové dobývání oné zvláštní diskursivity ji teprve definuje a stvrzuje. Ona nedokonavost hledání, kterou Bílek v názvu zvýrazňuje, nejlépe vystihuje dvojaký interpretační pohyb, kde v nátlaku významových poukazů odbíháme od toho, co hledáme. Parafrazujeme-li jednoho známého autora, pak literatura je neustálým odváděním pozornosti, která nám ani nedovolí uvědomit si, od čeho to vlastně odvádí.

Jakub Češka

Sandra Freedman: Discrimination Law, Oxford University Press, Oxford 2002

This book is an attempt to discuss various conjunctions of concepts of equality in legal context. But I must immediately stress that in addition to precious insights from the point of view of judiciary, author of this book is strongly in favor of taking